

WELKE MOSSEL OF SLAK, LEEFT IN JULLIE KAARTVAK?
OF: HET ATLASPROJECT NEDERLANDSE MOLLUSKEN ZOEKT
-VOORAL BEGINNENDE- WAARNEMERS!

R.H. de Bruyne & C.M. Neckheim

Which mussel or snail lives in your quadrat?

Target of the Atlasproject for Dutch Molluscs is to inventarise the Netherlands at 5x5 km square-level. Terrestrial molluscs as well as marine and other aquatic molluscs are included in the project. The article is a request for voluntary fieldworkers, and is especially focussed at 'beginners'.

Hallo fans

Onder diegenen die dit lezen, bevinden zich fans van wulken, kokkels, landslakken, blauwtipjes en inktvisen. U bent er vermoedelijk ook één, anders las u dit niet. Maar tussen de fans komen aanzienlijke verschillen voor in interessegebied, beleving en kennis. Zo is bijvoorbeeld slechts een deel van de fans goed ingewerkt en van gedegen kennis voorzien van de Nederlandse malacofauna (de in ons eigen land levende weekdier-soorten). Op deze zware jongens, die natuurlijk allang op de hoogte zijn van het Atlasproject Nederlandse Mollusken (ANM), richt deze oproep zich niet. Nee, het gaat juist om de semi-fans, om de beginners, de mensen die wél 'Nederlands-malacologisch' geïnteresseerd zijn, of daartoe geprikkeld kunnen worden, maar die denken dat hun kennis nog tekort schiet. Die mensen komen echter net zo goed, al wandelend door onze natuur, of tijdens het uitlaten van de hond, slakken en andere weekdieren tegen. Wat we hopen, is dat we deze mensen kunnen overhalen om hun ontmoetingen (waarnemingen) aan ons door te geven. Weekdieren 'scoren' is namelijk helemaal niet zo moeilijk. Zeker de helft van de Nederlandse soorten is relatief eenvoudig te vinden en te herkennen. En juist van die 'gewonere' soorten weten we nog relatief weinig over het al dan niet voorkomen in Nederland.

Het project

Het ANM heeft tot doel de verspreiding van alle in Nederland levende mollusken (weekdieren) in kaart te brengen. Het gaat dus zowel om in en nabij zout water levende soorten, als om zoetwatermollusken en landslakken. Niet alleen uit het heden, maar ook uit de perioden 1900 tot 1965 en 1965 tot 2000 verzamelen we waarnemingen en andere gegevens over autochtone (levend in hun eigen woongebied) waargenomen soorten. Sinds de start van het ANM (1997), zijn al vele duizenden gegevens uit musea, andere collecties en de literatuur bijeengebracht en ingevoerd. We streven er naar over zo'n 5 jaar het belangrijkste deel van de in Nederland aanwezige 'oudere' gegevens te hebben ontsloten, omdat we dan een molluskenatlas willen uitbrengen.

Een vak apart; hoera voor de hokjesgeest

Om van het huidige voorkomen ook een goed beeld te krijgen, zal behalve veel bureau- en museumwerk, ook nog veel veldwerk moeten worden uitgevoerd. De

ANM-projectgroep is daarom op zoek naar enthousiaste waarnemers die onder het motto "Welke mossel of slak, leeft in jullie kaartvak?" gericht willen gaan inventariseren. Of anders gezegd: we willen vakkenvullers ronselen, mensen die af en toe -als ze toch lekker buiten zijn- per 'vakje' naar weekdieren kijken en ons doorgeven wat ze op hun pad aantreffen. Ingewikkeld? Helemaal niet, juist heel simpel. Heel Nederland is ingedeeld in vakjes van 1x1 km, zogenaamde kilometervakken. 5 keer 5 vakjes, vormen een groter vierkant, het zogenaamde uurhok (je kunt in een uur makkelijk 5 km lopen). Alle topografische kaarten hebben een grid van kilometervakjes. Die kaarten zijn, evenals topografische atlassen, door heel Nederland te krijgen. Maar ook de ANWB heeft inmiddels een mooie topografische 'vakjes-atlas'. Het systeem van vakjes wordt aangeduid met de term 'Amersfoortcoördinaten' of 'RD-grid' (Rijks Driehoeksmeting). Waarnemers kijken waar ze gelopen hebben en schrijven de getallen op het snijpunt van de twee lijnen in de linker-benedenhoek van het vak op. Dat is alles. O ja, natuurlijk moeten ook de -herkende- soorten worden doorgegeven. Gewoon aanstrepen op een speciaal formuliertje. Die sturen we uiteraard gratis op. Maar alles kan ook digitaal (vaak nóg simpeler).

De digi-manier

In deze digitale tijd, kan het vakkenvullen natuurlijk ook anders dan 'gewoon met een landkaart'. Met een GPS (Global Positioning System) wordt via de om ons heen cirkelende satellieten, precies bepaald waar u zich bevindt. GPS-apparaatjes zijn vaak niet groter dan een mobiele telefoon en hebben meestal ook de mogelijkheid het RD-grid te bepalen. Vaak zelfs tot zo'n 10 meter nauwkeurig (!). Of u de coördinaten nu met de kaart of via een GPS bepaalt, u kunt de uiteindelijke gegevens behalve via streeplijsten, ook via internet vastleggen en doorgeven. Zie daarvoor de speciale ANM-site: www.anemoon.org/anm. Er is ook gratis een invoerprogramma beschikbaar ('Vulgata').

Aaah, toe nou...

ANM-waarnemer worden is dus heel makkelijk. Leg gewoon uw slijmerige wandel-ontmoetingen met weekdieren (waar ook in Nederland) vast voor het nageslacht. Of doe het wat meer gestructureerd. In overleg met een ANM-coördinator, richt u zich dan solitair of met meerdere mensen, op een 'eigen' gebied. Dat mag

een mooi natuur- of recreatiegebied zijn waar u graag komt, of gewoon de regio rondom uw huis. U kunt daarbinnen per vierkante kilometer inventariseren, of u kunt zich, geheel afhankelijk van uw interesse en kennis, beperken tot bepaalde soorten en uurhokken. Belangrijk is vooral dat uw gewaardeerde waarnemerscapaciteit zodanig wordt ingezet, dat tegen het eindstadium van het project, in zo veel mogelijk Nederlandse atlasblokken naar weekdieren is gezocht.

Waarom eigenlijk?

In het belang van onze natuur natuurlijk, daarom! Uiteraard valt daarover veel meer te vertellen. Het lijkt niet goed te gaan met onze weekdieren. Welke soorten nemen toe of af? Waar zitten welke soorten (nog)? Hoe beschermen we soorten en hun leefgebied? Het zijn bekende vragen, waarvan we de antwoorden alleen met 'vakkenvulonderzoek' kunnen achterhalen. Het ANM wordt breed gedragen. De coördinatie is in handen van de ANM-projectgroep, bestaande uit Nederlandse weekdierkenners (malacologen) en uit medewerkers van twee organisaties voor vrijwilligersonderzoek naar ongewervelde dieren, Stichting ANEMOON en EIS-Nederland. Het ANM krijgt daarbij steun van diverse andere organisaties. Wetenschappelijke steun, maar ook facilitaire steun, zoals van het Prins Bernhard Cultuur Fonds.

Nu dus úw steun nog, u kunt helpen bij wat in feite het allerleukste is: het veldwerk. Lekker buiten in de natuur,

slakken kijken, takjes en stenen omdraaien, schepnetje door een sloot halen, speuren tussen bladeren en in strooisel uit bossen, of aanspoelsel van kwelders en rivieren of 'sloten-schoningsmateriaal' bekijken. Kunt u toch niet meedoen? Denk dan alstublieft even na; wie in uw kennissenkring komt er regelmatig buiten? En vindt het vast geen punt af en toe eens een takje om te draaien om 'beessies te kijken'? Dat hoeven geen zware jongens of geheel uitgeleerde malacologen te zijn. Wij helpen ze wel verder!

Op de website is algemene informatie over het project te krijgen, waaronder de (e-mail-)adressen van de ANM-medewerkers en regio-coördinatoren. U kunt zich behalve via onderstaande adressen ook elektronisch aanmelden. Op de site is een discussieplatform waar u met vragen terecht kunt en er zijn elektronische formulieren/streeplijsten, of te downloaden/printen papieren lijsten. Voor waarnemers is er de nieuwsbrief en een handleiding en er zijn zoekschijven/-kaarten voor beginners.

Heel graag! Dank u.

Adressen

- Landelijk ANM-coördinator: R.H. de Bruyne, p.a. Zoölogisch Museum Amsterdam (ZMA), afd. Malacologie, Postbus 94766, 1090 GT Amsterdam. E-mail: bruyne@science.uva.nl
- Stichting ANEMOON, Postbus 29, 2120 AA Bennebroek Tel: 0252 531111. E-mail: anemoon@cistron.nl
- Stichting EIS-Nederland, Postbus 9517, 2300 RA Leiden. E-mail: eis@naturalis.nnm.nl.